

MONUMENTUL EROILOR DE LA SIRIU, JUDEȚUL BUZĂU

Dr. Mircea TĂNASE*

O fensiva română peste Carpați fusese prologul Războiului de Întregire al României. Inamicul ripostase cu manevra din Dobrogea, care avusese ca efect slăbirea acțiunii trupelor române din Transilvania și respingerea acestora în Munții Carpați, după care ar fi urmat, în planul de campanie german, străpungerea barierei Carpaților și ocuparea întregului teritoriu al României. Era necesară întărirea rezistenței pe crestele Carpaților până la sosirea iernii, în speranța că răgazul oferit de întreruperea operațiilor cauzată de zăpezile care urmau să cadă va oferi răgazul necesar pentru reorganizarea armatei. Apărarea celor 800 de kilometri de frontieră muntoasă puneă armata română la grea încercare, mai ales că aceasta era destul de slăbită în urma campaniei din vara anului 1916. Sectorul Oituz-Buzău, cuprins între armatele a II-a și de Nord, era cel mai vulnerabil din întreg dispozitivul de apărare a frontierei, mai ales că existau indicii că germanii plănuiau o străpungere în direcția Galați. Planul strategic, conceput de Statul Major german prevedea, printre altele, ocuparea trecătorilor din Moldova de Sud care trebuia să atingă în cel mai scurt timp Târgu-Ocna, apoi să înainteze în Moldova pe direcția sud-est, de-a lungul văilor Siretului și Trotușului, în timp ce masa Armatei a IX-a trebuia să-și deschidă drumul peste munți peste București, pe calea cea mai scurtă.

Drumurile care traversează masivul muntos din Câmpia Brașovului spre Capitală sunt dispuse în trei grupe: spre sud-vest drumul Branul-Câmpulung, spre sud trecătoarea Predealului, având în apropiere trecătorile mai puțin importante Predeluș și Bratocea,

* Muzeul Trupelor de Parașutiști.

spre sud-est trecătoarea Buzăului, în apropierea căreia se află trecătoarea mai puțin importantă Tabla Buții. Comandamentul român, conștient de gravitatea situației în care se găsea, a hotărât că trecătorile trebuiau apărate cu orice preț, apărând în acest fel Capitala țării.

Armata a II-a română, reconstituită după retragerea de la Brașov și pusă sub comanda generalului Averescu, avea dispuse în prima linie Divizia a 6-a în trecătorile Buzăului și Tabla Buții, Divizia a 3-a în pasurile Bratocea și Predeluș, Divizia a 21-a, întărită cu Divizia a 10-a, în trecătoarea Predealului, iar Divizia a 22-a a fost dispusă în trecătoarea Branului. Planul de operații al generalului Averescu prevedea o primă fază defensivă, în timpul căreia trupele să se poată eșalona în adâncime și, cu ajutorul a patru divizii rusești, să poată fi reluată ofensiva în Transilvania. Lucrurile însă nu au stat întocmai. Concomitent cu acțiunile pentru forțarea trecătorilor Bran și Predeal, germanii au început la 15 octombrie 1916 atacul pentru forțarea intrării în Valea Buzăului. Pentru aceasta a fost destinată Divizia a 89-a germană, comandată de generalul von Below. După mai multe lupte violente date între 15 și 28 octombrie, cu schimbări repetate ale situației de o parte și de alta a combatanților, cu pierderi deosebit de ambele părți, românii s-au retras pe dreapta Siriului Mare, iar germanii au ocupat muntele Siriu. Străpungerea nu a reușit, iar după 30 octombrie inițiativa a trecut de partea românilor. La 2 noiembrie acțiunea ofensivă română a fost reluată de-a lungul celor trei trecători: Bratocea, Tabla Buții și Buzău. Succesul ar fi fost deplin dacă, așa cum susține Constantin Kirițescu, soldații unui batalion din Regimentul 34 Infanterie, turci și tătari dobrogeni, nu s-ar fi predat fără luptă¹. Inamicul a contraatacat pe tot frontul, românii au ripostat, lupte violente s-au dat în zilele următoare, combatanții, epuizați, au renunțat la lupta care nu mai putea să aducă niciunui dintre ei vreun avantaj. Generalul Falkenheim, comandantul Armatei a IX-a germane a hotărât să scoată Divizia a 187-a de pe front și să o aducă în rezervă la Brașov

¹ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989, vol. 1, p. 446.

pentru refacere, înlocuind-o cu o unitate nouă, Divizia a 2-a austro-ungară.

După înfrângerea de la Neajlov și Argeș, Marele Cartier General Român a decis retragerea generală de la vest la est, concomitent cu înaintarea armatelor ruse de la est la vest. Trebuiau salvate de la dezastru cât mai multe trupe, pentru ca, la adăpostul noului front rusesc să se poată reorganiza puternica armată română din vara anului 1917. În acest context, Armata a II-a a trebuit să se retragă și să se redispună cu fața spre vest, pe un front cuprins între frontiera de nord, aflată acum la sud de Predeal, și până la sud de Ploiești. După luptele din apropierea Râmnicului Sărat, soldate cu pierderi însemnate de ambele părți, Divizia 6 aflată în compunerea Armatei a II-a române, a luat drumul dureros al retragerii în Moldova, dincolo de linia fortificată Focșani – Nămolosa – Brăila. Astfel se încheia una dintre paginile cele mai triste din istoria poporului român, soldate cu pierderea aproape a două treimi din teritoriul de atunci al României și cu mari pierderi umane și materiale. Cauzele care au dus la acest dezastru național au fost amănunțit analizate de cei îndreptățiți să o facă, polemica încă persistă, demn de remarcat este efortul deosebit pe care l-a făcut națiunea română pentru a renaște din propria cenușă în vara anului 1917 și a-și continua marșul triumfal încheiat la sfârșitul anului 1918 cu întregirea României Mari.

Perioada imediat următoare războiului, caracterizată printr-o efervescentă rar întâlnită în istoria unei națiuni, marcată de profunde transformări la toate nivelurile vieții sociale, o atenție deosebită a fost acordată cinstirii memoriei celor care și-au jertfit viața pe altarul luptei de întregire a țării. O serie întreagă de comisii și comitete de inițiativă s-au constituit pentru a marca, sub o formă sau alta, prinosul de recunoștință cu care patria română era datorare fiilor ei. Astfel, în deceniul al treilea al secolului trecut, în fiecare localitate în care mai mulți sau mai puțini dintre cei care au plecat să apere cu arma în mână hotarele patriei nu s-au mai întors, au fost ridicate monumente ale recunoștinței.

Societatea „Cultul Eroilor“ a avut inițiativa înălțării a numeroase monumente pe locurile încărcate de glorie și sângele celor care

și-au dat viața pentru întregirea neamului. Pe Valea Siriului, chiar în apropierea vechii frontiere dintre Regatul României și Austro-Ungaria, a fost ridicat un ansamblu monumental, sub directa îndrumare a generalului Traian Epure, comandantul Diviziei 5 Infanterie Buzău, gratulat de contemporani cu titlul de „apărător al Văii Buzăului“.

Despre generalul Traian Epure, profesorul Constantin Dumitrescu, autorul unei impresionante lucrări monografice a județului, aflată în manuscris la Arhivele Statului, filiala Buzău, spune: „La 15 august 1916 făcea parte din Divizia a 6-a, cu gradul de locotenent-colonel, comandant al Regimentului 3 Vânători care intra în compunerea acestei divizii. Cu această mare unitate a acționat pe direcția Vama Buzăului-Feldioara, până către dealurile Homorod, unde rezistența trupelor austro-ungare oprise înaintarea românilor, datorită faptului că grupul de divizii germane ale generalului Falkenhein începuse să închege rezistența, ca apoi să treacă la ofensivă.

La un moment dat situația Diviziei a 6-a română, fiind foarte periclitată și cum statul major al diviziei își cam pierduse capul, din proprie inițiativă locotenent-colonelul Traian Epure contraatacă cu regimentul, restabilește situația, ia mulți prizonieri.

În urma succesului re-purtat pe frontul sus menționat, își câștigase un prestigiu deosebit și cam toată acțiunea de manevră în retragere către Valea Buzăului era condusă aproape în exclusivitate de locotenent-colonelul Traian

*Traian Epure în uniformă
de locotenent - 1908*

*Ofițeri din Regimentul 3 Vânători,
Divizia 6 Infanterie, pe Valea Buzăului în 1916*

Epure. Revenind în zona fortificațiilor de frontieră pe care le luaseră unitățile Diviziei a 6-a care barau Valea Buzăului, locotenent-colonelul Traian Epure a acționat cu energie și a apărat cu îndârjire tentativa inamicului de a

străpunge linia de apărare în această parte, care ar fi dus la tăierea retragerii trupelor române care acționau în șesul Munteniei și ar fi întors apărarea pe restul frontului din zona Carpaților Munteniei.

Pentru această prodigioasă activitate desfășurată în situația grea în care se aflau, populația satelor de pe Valea Buzăului l-a supranumit «apărătorul Văii Buzăului».

Ulterior, ori de câte ori trecea pe această vale și se oprea în satele pe care le-a apărat, populația, cu mic, cu mare, îl întâmpina cu manifestări de bucurie și deosebită simpatie.

O grandioasă manifestare i s-a făcut cu ocazia dezvelirii monumentului ce s-a ridicat la Siriu, în cinstea eroilor Regimentului 3 Vânători, la care au luat parte

*Foști participanți la luptele de pe Valea Buzăului,
cu prilejul dezvelirii monumentului*

*Discursuri la inaugurarea
cimitirului*

ofițerii supraviețuitori și care au participat la această mare epopee.

Monumentul s-a ridicat din inițiativa confesorului de atunci al Regimentului 3 Vânători, preotul Nicolaescu din Nehoiăș și cu sprijinul întregii populații din acea regiune, ca un pios omagiu adus acelor care s-au sacrificat pentru apărarea gliei strămoșești.

Avansat colonel și repartizat la comanda Regimentului 2 Infanterie cu care ia parte la apărarea Carpaților Moldovei.

În 1918 e avansat general și i s-a încredințat comanda unei brigăzi în Divizia a 2-a Infanterie cu care apoi a participat la apă-

rarea Nistrului.

În 1920 este numit la comanda Diviziei a 5-a, cu reședința la Buzău, pe care o deține până în 1929 când iese la pensie pentru limită de vârstă.

Cât a stat la Buzău lui i se datorește Biserica Eroilor din orașul Buzău².

Constantin Kirițescu, în monumentală sa lucrare *Istoria războiului pentru întregirea României* arată contribuția Regimentului 3 Vânători (comandat de locotenent-colonelul Traian Epure, n.a.) la oprirea ofensivei germane pe Valea Buzăului: „Trupelor germane li se opuneau de partea noastră, la Predeluș și Bratocea, Divizia a 3-a, iar la Tabla Buții și în trecătoarea Buzăului, Divizia a 6-a. ambele divizii erau mult slăbite în urma pierderilor suferite în luptele de la Brașov. Divizia a 6-a se reducea de fapt numai la Brigada a 12-a,

² Constantin Dumitrescu, *Colecția de manuscrise privind viața orașului Buzău, până în 1944*, vol. IX A, *Armata-eroii*, Arhivele Statului, filiala Buzău, f. 127-129.

întărită cu Regimentul 3 de vânători; efectivele erau foarte reduse. [...] Brigada a 12-a a Diviziei a 6-a, urmărită de aproape de Divizia a 89-a germană, a trebuit să dea o luptă vie la Teliu, la trecerea din defileul Târlungului în defileul Buzăului. Oprită pe dealul Seciului, brigada e pe punctul de a fi ajunsă de pe urmă și capturată de Divizia germană; Regimentul 3 de Vânători ia poziție la Sita Buzăului, susține cu bravură atacul german și acoperă retragerea grosului Brigăzii, care ajunge la miezul nopții la Crasna. Retragera a continuat în strâns contact cu următorul, așa că la 12 octombrie Divizia a 6-a a ocupa poziții dincoace de frontieră, cu un detașament lateral la Tabla Buții, iar cu grosul între Cheia și Gura Siriului³.

Tot despre generalul Traian Epure, generalul Ionescu T. Ion spune: „Acțiunea locotenent-colonelului Traian Epure de atunci a fost bine evidențiată cu ocazia examenului de absolvire a promoției a 33-a a Școlii Superioare de Război, când, în luna septembrie 1927, s-a făcut reconstituirea luptelor de pe frontul Armatei a 2-a română din 1916, pe baza documentelor furnizate de Marele Stat Major român, precum și cele furnizate din arhiva de război austro-ungară și germană. (...)

Pe când promoția sus amintită a Școlii Superioare de Război se afla pe creasta de lângă satul unde contraatacase Regimentul 3 Vânători și generalul Ion Antonescu (mareșal mai târziu) explica acest episod, unul dintre ofițeri spune cu glas tare: «desigur că i s-a dat ordinul Mihai Viteazul și locotenent-colonelului Traian Epure», generalul Ion Antonescu se întoarce și răspunde: «și totuși, domnilor, s-a comis această nedreptate și nu i s-a dat Mihai Viteazul, pe care-l merita cu prisosință».

S-a comunicat generalului Epure, care comanda Divizia a 5-a în anul 1927 la Buzău această apreciere făcută în fața unei distinse formații a Școlii Superioare de Război, de către comandantul școlii. El a răspuns comandantului școlii, mulțumindu-i pentru apreciere și că nu a urmărit decorații, ci numai îndeplinirea unei sfinte datorii către Patrie pentru îndeplinirea idealului național, în care a crezut cu

³ Constantin Kirilășcu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989, vol. 1, p. 421.

tenacitate și că va muri cu conștiința împăcată, lăsând generațiilor viitoare sfânta datorie de a păstra și întări acest patrimoniu, câștigat cu atâtea sacrificii“⁴.

La moartea bravului general, în 27 octombrie 1940, ziarul „Acțiunea Buzăului“ îl elogiază în mai multe ediții, arătând printre altele: „Ostașii, care dorm în cripta de la Siriu, ctitoria generalului Epure, ca și aceia rămași pe alte meleaguri, primesc pe comandantul lor drag, la somnul veșniciei, mărturisindu-și acum iubirea de neam și de pământ (...)“⁵.

Monumentul eroilor de la Siriu a fost construit începând cu 1936 și a fost dezvelit în 1938, de către Societatea Cultul Eroilor.

Statuia ostașului erou este confecționată din bronz, pe un soclu din blocuri de piatră, în înălțime totală – soclu și statuie – de 6 m. Soldatul este reprezentat în poziție de atac, cu o pușcă în mână

Monumentul eroilor de la Siriu (vedere frontală, respectiv laterală)

⁴ Constantin Dumitrescu, *op. cit.*, f. 223-224

⁵ Al. Dumitrescu-Siriu, *Generalul Traian Epure*, în ziarul „Acțiunea Buzăului“ din 24.11.1940.

stângă și cu o grenadă în mâna dreaptă, simbolizând marea înclăștare care a avut loc aici pentru oprirea înaintării armatelor germane în 1916 pe dealul Șoimul Siriului. Pe soclul statuii este inscripționat: „Pentru proslăvirea eroilor morți din Regimentul 3 Vânători și Divizia 6 și celor care au luptat în 1916 pe aceste meleaguri barând pătrunderea armatelor dușmane în spatele frontului armatei române“.

Osemintele celor căzuți au fost strânse și îngropate aici, într-o nișă săpată sub soclul de piatră al statuii, constituindu-se astfel Cimitirul Eroilor. În 1966 au fost ridicate în acest cimitir două cruci mari din piatră. Pe cea din partea stângă a fost inscripționat: „Ostașii din Regimentul 34 Infanterie. Sublocotenent Ștefănescu Gh. Ion, un plutonier și nouă soldați căzuți la 20 octombrie 1916 apărând vitejește acest pisc“. Pe crucea din partea dreaptă a cimitirului este inscripționat: “1916-1918. Pentru patrie. Aici odihnesc ostașii necunoscuți căzuți vitejește pe aceste locuri în războiul 1916-1918“.

Amplasat inițial pe teritoriul comunei Siriu, pe prima terasă de pe partea stângă a pârâului cu același nume – afluent al râului Buzău – ansamblul monumental a dăinuit aici până în 1975, când s-a început construcția barajului hidroenergetic de la Siriu. Atunci a fost mutat pe un amplasament deasupra șoselei care leagă județele Covasna și Buzău – D.N.10 Buzău-Brașov – pe malul stâng al barajului, pe o terasă care trebuia să îi pună în valoare toată măreția, dar care l-a îndepărtat, se pare, de cei cărora le era adresat.

Până la mutarea sa pe noul amplasament, monumentul constituia un punct de atracție turistică deosebit, cu valențe patriotice și culturale pe deplin valorificate de oficialitățile locale și cele județene, un loc unde se desfășurau manifestările culturale specifice perioadei respective, în special cele dedicate zilelor de 9 mai, 23 august și 25 octombrie. Localnicii, și nu numai ei, își amintesc cu nostalgie de acele serbări. Mutat de pe vatra satului – care la rândul său a fost în mare parte dislocat pentru a lăsa locul apelor barajului – uitat o bună bucată de vreme, monumentul a intrat într-un proces accentuat de degradare fizică, la care au contribuit în mare măsură neglijența edililor locali și ai celor de la conducerea județului, dar și ignoranța

localnicilor. Din craniile găsite în cimitir, unii dintre constructorii barajului, mai „ingenioși“, își confecționau veioze, iar vitele satului pășteau nestingherite printre crucile eroilor.

La 9 mai 1987 trebuiau sărbătorite cu mare fast Ziua Independenței de stat a României și Ziua Victoriei împotriva fascismului, fapt pentru care Comitetul Județean de Partid Buzău a luat măsura reabilitării acestui ansamblu monumental. În acest scop, Gheorghe Petcu și arhitectul Aurel Michnea au fost însărcinați cu conducerea lucrărilor. Constatând starea jalnică în care se afla monumentul, aceștia, în decurs de trei luni, au reamenajat ansamblul prin consolidarea fundațiilor, reșezarea și consolidarea crucilor, împrejmuirea cu gard de fier forjat, asfaltarea căilor de acces, plantarea de brazi, însămânțarea de iarbă. Au fost mobilizate în acest efort de reabilitare și organele locale, un aport deosebit având secretarul II al

comitetului comunal de partid Siriu, Ion Costache, preotul localității, părintele Posea, și directorul școlii generale, profesorul Roșcoiu. Au fost apelate și au contribuit cu materiale la această acțiune șantierul barajului hidroenergetic de la Siriu, ocolul silvic local și unele întreprinderi industriale de profil din județ.

Pentru a putea fi vizibil de la o distanță mai mare, statuia a fost reamplasată din inițiativa și pe propria răspundere a lui Gheorghe Petcu – act de mare curaj în acele vremuri! – pe o înălțime dominantă din apropierea Cimitirului eroilor și orientată cu fața spre Ardeal, oferindu-i perspectivă și posibi-

*Crucea din latura dreapta
a cimitirului Siriu*

litatea de fi remarcat de la o distanță apreciabilă de către cei care pătrund din nord pe Valea Buzăului, sugerând în același timp deviza devenită celebră după Mărășești: „Pe aici nu se trece!“.

După festivitățile ocazionate de sărbătorirea zilei de 9 mai 1987, cu fastul și după tipicul perioadei respective, monumentul a intrat din nou în uitare și, deși are dimensiuni istorice și artistice deosebite pentru județul Buzău, după 1990 a fost cu totul ignorat de către cei care ar fi trebuit să-i valorifice atât valențele patriotice, cât și potențialul turistic. Câteva firave acțiuni comemorative prilejuite de sărbătorirea zilei de 1 Decembrie, Ziua Națională a României, nu au reușit să redea măreția acestui monument și nici să regenereze în conștiința contemporanilor vibrația unui mesaj patriotic de necontestat. Mai mult, ansamblul nu figurează în niciun ghid turistic al județului și nici în alte lucrări care inventariază monumentele istorice din România. În lucrarea sa *In memoriam*, apărută la Editura Militară în 1971, Florian Tucă include acest monument în catalogul de la sfârșitul lucrării, amintind doar inscripțiile de pe monument și de pe plăcile comemorative ale crucilor⁶, fără a face vreo referire la geneza și istoricul său, deosebit de interesante, credem, prin amplasare, semnificație, realizare artistică etc. În lucrările ulterioare, abordând aceeași temă a monumentelor noastre istorice, respectivul autor nu mai face nicio referire la monumentul de la Siriu, consacrand în schimb spații generoase oricărui alt însemn comemorativ din toate localitățile țării. Fără a minimaliza în vreun fel semnificația oricăruia din aceste „altare ale recunoștinței neamului“, cum foarte sugestiv le numește autorul, credem că s-a făcut un act de nedreptate prin omiterea monumentului de la Siriu din aceste lucrări, devenite, de altfel, de referință tocmai prin puținătatea aparițiilor editoriale care abordează acest subiect⁷.

⁶ Florian Tucă, *In memoriam*, Ed. Militară, 1971, p. 306.

⁷ Col. dr. Florian Tucă, Mircea Cociu, *Monumente ale anilor de luptă și jertfă*, Ed. Militară, București, 1983; dr. Florian Tucă, dr. Cristache Gheorghe, *Altarele eroilor neamului*, Ed. Europa Nova, București, 1994.

Cimitirul eroilor de la Siriu - 2008

Am fost surprins să constat că monumentul nu este inclus nici în alte lucrări de specialitate, mai precis, cei care au întocmit albume și monografii ale județului – destul de valoroase, de altfel – l-au ignorat cu

desăvârșire, iar pe hărțile turistice lipsește într-un mod inexplicabil. Mai mult, nici primăria comunei Siriu și nici școala generală din localitate nu dețin vreo informație demnă de consemnat.

Insistând totuși să obțin referințe despre acest monument, am găsit la Asociația Națională „Cultul Eroilor“, filiala Buzău un catalog al monumentelor eroilor din județul Buzău, editat de Eugenia Stoica în 1982. Catalogul este singura lucrare documentară identificată până acum în care am găsit și câteva referiri la semnificația acestui monument: „La Siriu, pe un soclu din blocuri de piatră, este așezat un soldat din bronz în poziție de atac, cu o pușcă în mâna stângă și cu o grenadă în mâna dreaptă, simbolizând marea înclăștare care a avut loc aici pentru oprirea înaintării germane în 1916 pe dealul Șoimul Siriului. Rezistența românilor a fost așa de înverșunată încât Falkenheim «se teme ca trupele lui să nu se epuizeze în chip grav fără să aibă nicio perspectivă... de succes». Osemintele celor căzuți au fost strânse și îngropate aici. Monumentul a fost construit în 1936 și dezvelit în 1938. Este așezat în cimitirul eroilor. Înălțimea totală 6m, starea de conservare bună“⁸.

Dintr-o relatare primită de la domnul Ion Costache din Nehoiu (participant în 1987 la refacerea monumentului), am aflat că realizarea statuii ostașului erou s-ar putea atribui sculptorului

⁸ Eugenia Stoica, *Catalogul monumentelor eroilor din județul Buzău*, 1982.

F. Stork, care ar fi turnat această operă în bronz la Uzinele de armament de la Cugir. Unele neconcordanțe în ceea ce privește persoanele implicate în realizarea acestui monument și, mai ales anul realizării sale (1922, după cum spune domnul I.C.), ne fac să luăm sub mare rezervă informațiile pe care ni le oferă.

Domnul Gheorghe Petcu, cel care s-a implicat decisiv în reabilitarea monumentului în 1987, face în prezent încă un act reparatoriu, incluzându-l în lucrarea sa *Județul Buzău – album monografic*, apărută la Editura Alpha MDN din Buzău. O lucrare destul de amplă (peste 200 pagini), dar care, dată fiind multitudinea elementelor cuprinse, nu poate reda un volum de informații suficiente pentru a crea o imagine completă a fiecăruia. Cu atât mai mult, cu cât multe din aceste informații încă lipsesc. Și mă refer aici la ceea ce mi se pare deosebit de important pentru subiectul nostru: autorul cert al lucrării de artă, costurile construirii monumentului, data inaugurării, dimensiunile inițiale și cele actuale, eventual un inventar al crucilor din cimitir și alte date care i-ar ajuta pe cei interesați de istoria acestui monument.

Rămâne ca în cercetările viitoare să putem afla mai multe date despre acest ansamblu monumental cu o valoare artistică și patriotică deosebită, făcând și demersurile necesare pentru sensibilizarea celor abilitați în a întreprinde ceea ce se cuvine pentru a-l repune în drepturi.